

Eltűnik-e a haris (*Crex crex*) Nyugat-Magyarországról? 2001–2012 közötti állománytrendek és védelmi lehetőségek

Is the Corncrake (*Crex crex*) disappearing from West-Hungary?
Population trends in the period 2001–2012 and possibilities of conservation

TATAI SÁNDOR & GRUBER ÁGNES

1. Bevezetés

A haris (*Crex crex*) az üde és nádasodó láprétek, patakparti és lápi magaskórósok, valamint az alföldi mocsárrétek fészkelője (MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG, 2008). A kakasok intenzív hangadása alapján viszonylag könnyen becsülhető a revírek száma, ugyanakkor a faj monogám életmódja miatt a fészkelő tojók számáról gyakorlatilag nem rendelkezünk adatokkal. Az *Erdészeti Lapok* 1908. évi 20. számában tették közzé a vadászható fajok 1906. évi terítékadatait, amely szerint harisból 13 617 példányt ejtettek el Magyarország területén. Az 1998–2002. évi adatok alapján 500-1200 revír található a magyarországi élőhelyeken (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004). A fenti szám adatok értelemszerűen nem hasonlíthatók össze közvetlenül. Azonban még ha számításba vesszük például az ország területének jelentős csökkenését, akkor is megdöböntő elképzelni, mekkora állomány lehetett, amiből ekkora terítéket lehetett produkálni.

Vizsgálataink során a nyugat-magyarországi költőállomány nagyságát próbáltuk becsülni, összefüggéseket kerestünk az élőhelyek kezelése és az állománytrendek között, valamint próbáltuk megfogalmazni a védelmi lehetőségeket és a szükséges kutatási célokat.

2. Anyag és módszer

2.1. Vizsgálati terület

A költőállományok becsülését a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóság és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén található potenciális harisélőhelyeken végeztük.

2.1.1. Hanság

A 18. század végéig Magyarország területén óriási kiterjedésű ingoványos, lápos területek voltak. Ezek napjainkra szinte teljes egészében az ember tájálalakító tevékenységének az áldozatává váltak. Az ország északnyugati sarkában található Hanságot délen a Rábaköz, nyugaton a Fertő-táj, északon a Mosoni-sík, keleten pedig a Szigetköz határolja (TATAI, 2004).

A Hanság két medencéje – a Dél-Hanság és az Észak-Hanság – eredetileg több mint 350 km² területet foglalt el a magyar Kisalföldön. A lápvilág kiterjedése ezen a területen gyakran és erősen változott, mert vizét nemcsak a Hanságba vesző folyók által szállított víz, hanem a még szabályozatlan Duna áradásai idején a lezúduló víztömeg visszaduzzasztása is táplálta. Lecsapolása a 18. században kezdődött el, de számottevő „eredményeket” csak a 19. század második felében sikerült elérni. A vízrendezés az 1950-es években a hírhedt KISZ-táborok tevékenységével fejeződött be. Az állandó vízborítás megszüntetése, a mezőgazdasági művelés, a tőzeg bányászata és spontán oxidációja, illetve az erőtett erdősítés – főleg nemesnyár klónokkal – alapvetően és nagy kiterjedésben változtatta meg a Hanság arculatát (PELLINGER & TAKÁCS, 2006).

A rétgazdálkodás azonban mindig fontos tényezője volt a Hanság tájhasználatának, a kaszálók, legelők napjainkban is jelentős területet foglalnak el a térségben. Ugyanakkor az sem kérdés, hogy a 21. századi mezőgazdasági technika, a nagy teljesítményű kaszálógépekkel, töredéknyi esélyt nyújt csak a rétekhez kötődő állatfajok túlélésére, eredményes szaporodására, mint a csupán néhány évtizede tovatűnő kézi kaszálás és szénakészítés.

Észak-Hanság: A legjelentősebb harisélőhely az igazgatóság működési területén. Kb. 1700 ha potenciális harisélőhely található itt a Hanság keleti medencéjében, amely szinte összefüggő gyepterület. Mocsárrétek, láprétek, csatornákkal, fás szegélyekkel, földutakkal tagolva. Az egész terület természetvédelmi oltalom alatt áll, nagyrészt nemzeti parki vagyonkezelésben.

Dél-Hanság: Hasonlóan az Észak-Hansághoz itt is nagyrészt csatornákkal, fás szegélyekkel, földutakkal tagolt mocsár- és láprétek találhatók, összesen kb. 2300 ha potenciális harisélőhely. A Hanság nyugati medencéjében lévő gyepterületek nagyrészt természetvédelmi oltalom alatt és nemzeti parki vagyonkezelésben állnak.

Tóköz: Összesen kb. 1200 ha potenciális harisélőhely található a Tóközben, három nagyobb egységben, Bágyogszóvát, Barbacs, Kóny, Fehértó községek területén, nagyrészt természetvédelmi oltalom alatt és kb. 50%-ban nemzeti parki vagyonkezelésben álló gyepterületek, amelyeket legelőként és kaszálóként kezelnek.

Bősárkányi Öreg-Hany: 82 ha területű mocsárrét az Észak-Hanság és a Dél-Hanság határán, egy aszfaltozott közút által kettészelve. Teljes egészében természetvédelmi oltalom alatt és nemzeti parki vagyonkezelésben áll.

Vitnyéd, Dudás-dűlő: Szövetkezeti tulajdonban lévő, kb. 50 ha méretű, összefüggő, kiszáradóban lévő mocsárrét a Hanság déli peremén, nem áll természetvédelmi oltalom alatt.

2.1.2. Egyéb haris élőhelyek a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Répcse mente: A Répcse mentén, Vasegerszeg és Répcseszemere között hosszan elnyúló, összefüggő gyepterületek, összesen kb. 550 ha potenciális harisélőhely. Nagyrészt védett, de magántulajdonban álló területek, amelyeken rendezetlenek a földhasználati viszonyok.

Soproni-hegység hegylábi kaszálórétjei: Kaszálóként kezelt, összesen kb. 100 ha potenciális harisélőhely, öt kisebb foltban, Ágfalva, Harka és Sopron közigazgatási területén. A terület 75%-a áll természetvédelmi oltalom alatt, 60%-a nemzeti parki vagyonkezelésben van.

Fertő menti kaszálók: Fertőrákos és Hegykő között húzódó, összesen kb. 350 ha mocsár- és láprét. 1-150 ha táblaméretű kaszálók.

2.1.3. Őrség

Az Őrségi Nemzeti Park közel 44 ezer ha-nyi védett területének nagyobb része (67,5%-a) erdő, s csupán 8-9%-a gyeper, illetve parlag és szántó. Az Őrség legalább a honfoglalás óta folyamatosan lakott terület. Az egykor mindenütt jellemző szerves, illetve szórvány településrendszer itt mind a mai napig szinte változatlanul fennmaradt, meghatározva ezzel a táj szerkezetét és a vegetáció összetételét is. A tájszerkezetre az említett településrendszer és az ennek megfelelő övezetesség jellemző. A falvak nagy területet foglalnak el, melyen belül viszonylag kicsi a ténylegesen beépített terület aránya, viszont értékes, fajgazdag kaszálók, kaszáló-gyümölcsösök, láprétek is találhatóak. A települések körül (főleg a dombháton és a patakok, folyók árterületének magasabb térszínein) intenzívebben művelt mezőgazdasági területek húzódnak. Ezeket túl ma szinte kizárólag kaszált rétek és erdők találhatók, melyek területén a korábbi évszázadokban extenzív, szakaszos (váltó-)gazdálkodás is folyt. Ez utóbbi – hosszabb-rövidebb ideig – jóformán a táj egészét érintette. Az előbbieket értelmében a táj alapvető jellegzetessége a mozaikosság, nagy összefüggő, homogén tömbök nincsenek, a településhálózat sűrű (BODONCZI & TÍMÁR, 2000).

A területre a kisparaszti gazdálkodás volt a jellemző, amelynek nyomai a tévesztés ellenére napjainkig is megmaradtak. A szövetkezetek táblásítása, meliorációja a gyepekre is hatással volt. A rendszerváltás után a felszántást elkerülő gyepeket nagyrészt vegyszerezés és trágyázás nélkül kezelték, gyakran nem vagy rendszertelenül kaszálva. A két szomszédos országban – Ausztria és Szlovénia – a gazdálkodás jóval intenzívebbé vált, rendszeresen, évente többször kaszált, trágyázott, vetett fűvű gyepeket találunk. Az Őrségi és vendvidéki részekben egy-egy gazda sok, kisebb (0,3–2 ha) csíkokból álló gyeperet művelt, eltérő időben, eltérő gyakorisággal. Talán napjainkban tűnnek el az utolsó, még kézzel kaszált területek. Az Őrségi agyagos talajoknak és a bő csapadéknek köszönhetően a gyepek jelentős része láprét, amely mind növényzetének, mind rovarvilágának köszönhetően alkalmas harisélőhely. Az eltérő kezelési módok és az eltérő vízellátottság nagyon sokszínű, változatos élőhelymozaikok kialakulását eredményezték.

Egyes revírek az adott év aktuálisan kedvező „állapotú” területein alakultak ki, mások azonban a sok éves felmérések alapján „tradicionális” költőhelynek tekinthetők. Az előfordulások csoportosulása alapján három ilyen „góc” körvonalazható.

Szentgyörgyvölgyi-patak mente: A legrégebbi ismert költőhely a Szentgyörgyvölgyi-patak völgye. A völgyet a Szentgyörgyvölgyi-patak szeli ketté. A patak mentén nedves, üde lápréteket találunk, a falvaktól északra pedig szántóföldek helyezkednek el.

Szalafő: A szerves településszerkezetű Szalafő környékén főként kaszálókat, legelőket találunk, amelyek a helyi gazdálkodók és a nemzeti park kezelésében vannak. Jelentős azonban a késői kaszálású (egy-egy terület esetében több éven keresztül csak augusztusi), sok aranyvesszővel borított gyepek, nem rendszeresen kezelt foltok aránya. A bokrosodó, sásosodó, nehezen kaszálható területrészek gyakran kezeletlenül maradnak, alkalmas költőhelyé válva.

Kondorfai erdőszház környéke: Az utóbbi évek „legnépszerűbb” haris költőhelye lett a kondorfai-csörötneki község határon fekvő parlagszántó területe. Ez az összefüggő, 58 ha-os egykori szántó már 2002-ben is műveletlen volt. Időnként – nem is minden évben – szárazúzással „letakarították”, így alakult ki rajta a jelenlegi vegetáció sok aranyvesszővel, magaskórósok fajával. Részben helyi gazdáknál, nagyobb része már a nemzeti park kezelésében van.

2.2. Módszer

A munkát a két nemzeti park igazgatóság területén elkülönülten végeztük. A kisebb módszertani különbségekre és az egyes területek sajátosságaira ebben a fejezetben és az eredmények értékelése során is részletesen kitérünk. A haris főként éjszakai aktivitású, a revírfoglalás és a násztevékenység szinte kizárólag éjszaka történik. Poligám faj, a revírfoglalásra pedig jellemző az aggregáció, fontos a hímek közti hangkontaktus (TATAI, 2009). Fentieknek megfelelően a költőállomány becslését a hímek hangadása alapján végeztük az éjszakai órákban. A poligámia és a rejtett életmód miatt a felmérésekből csak a revír tartó hímek számát tudjuk becsülni, a fészkelő tojók számáról nem rendelkezünk adatokkal. Az állományfelmérés a haris esetében is több célt szolgál, de mindenképpen a védelmi munka alapját képezi. A hosszú távú állományadatokat összevetve egyéb változókkal (időjárási- és csapadékviszonyok, a potenciális élőhelyeken alkalmazott agrotechnikai módszerek és termesztett növénykultúrák) hasznos ismereteket nyerhetünk a faj élőhelypreferenciájáról, ökológiai igényeiről. A költési időszak első felében történő revírtérképezések pedig az egyes fészkelőhelyek megóvásához nélkülözhetetlenek (TATAI, 2009).

Az állományfelmérést az Őrségben a nemzeti park megalakulása, vagyis 2002 óta igyekszünk elvégezni. A felmérés évről évre ugyanazzal a módszerrel, de sajnos nem mindig ugyanazt a területet lefedve történt. Ez az adatok értelmezésénél, értékelésénél nehezítő tényező. Tekintettel arra azonban, hogy a legfontosabb élőhelyek mindig ellenőrzésre kerültek, a felmért területek különbözőségének ellenére az eredmények között bemutatott trend fő irányait, csúcseit tekintve egy hozzávetőleges képet kaphatunk. Az állományfelmérést mindig június 10. utáni időszakban végeztük, a költőállományra koncentrálván.

A Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóság területén 2001-ben kezdtük a rendszeres állományfelmérést. A legfontosabb élőhelynek tekinthető Hanságban minden évben elvégeztük a felmérést az összes potenciális élőhelyre kiterjedően, a többi területről – a felmérő kapacitás korlátozottsága miatt – nincsenek minden évből adataink. A felméréseket már május második felében megkezdjük annak érdekében, hogy a revírek elfoglalásának folyamatáról is minél több információt szerezzünk.

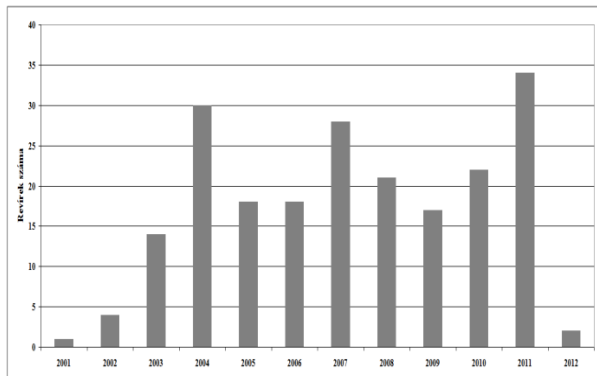
3. Eredmények

3.1. A hansági állomány alakulása

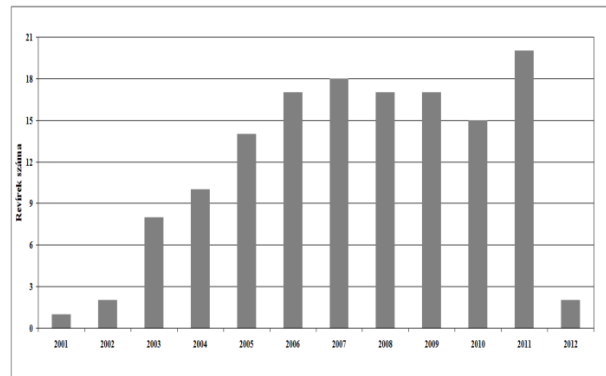
A vizsgálati területen nem tapasztaltuk a faj költését gabonában vagy más növénykultúrákban, így a fészkelőhelyek a jelentősebb gyepterületekhez igazodva, nem összefüggően, hanem több kisebb-nagyobb mozaikban helyezkednek el. Ezeket a területeket külön értékeljük, mivel kiterjedésük, kezelésük jelentősen eltérő, ennek folyamán fontosságuk is különböző mértékű. Ugyanakkor a különböző időjárási, vízjárású és kezelési körülményektől függően a fészkelőállomány évenként vagy akár egy éven belül is mozoghat a mozaikok között, így a hansági fészkelőállomány alakulását egyben is érdemes követni. Ezeket az összesített hansági adatokat szemlélteti az 1. ábra.

Észak-Hanság: A területet jelentős részét a haris ökológiai igényeihez alkalmazkodó (szükség szerint késői) kaszálással kezelik, ennek is köszönhetően ma a legjelentősebb hansági harisélőhely. A változatos hidrológiai viszonyokat mutató, rekettérfoltokkal tarkított mocsár-és lápréteken viszonylag stabil fészkelőállomány található.

Dél-Hanság: A több száz hektáros összefüggő gyepterületeket kaszálással és legeltetéssel kezelik. A legelőkön rendszertelenül és nagyon ritkán fordul elő harisfészkelés, de több évben is volt már néhány revír ezeken a területeken. A kaszálókat itt is hasonlóan kezelik, mint az Észak-Hanságban, ennek ellenére rendszertelenül és kis számban alakulnak csak ki revírek, aminek okát egyelőre nem ismerjük.

1. ábra – Harisrevírek a Hanságban
Fig. 1. – Corncrake territories in the Hanság

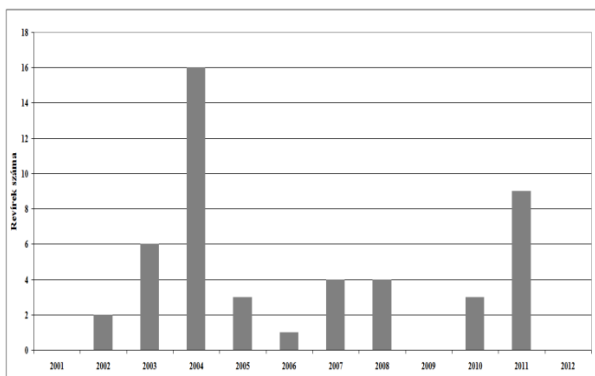

2. ábra – Harisrevírek az Észak-Hanságban
Fig. 2. – Corncrake territories in the Northern Hanság

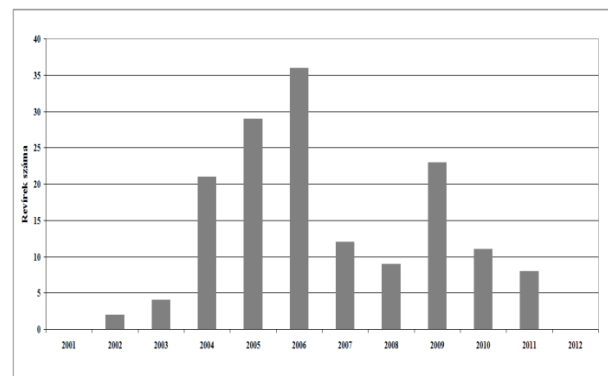
Tököz: A több kisebb mozaikban található mocsár- és láprétek csak kisebb jelentőségű harisélőhelynek bizonyultak. A vizsgálati időszak során csupán három évben fordult elő harisköltés, két alkalommal két-két revírt, egy évben pedig egy revírt találtunk.

Bősárányi Öreg-Hany: A haris ökológiai igényeihez igazodóan kezelt kaszáló. Valószínűleg a többi területtől való viszonylagos elszigeteltsége miatt csak kisebb jelentőségű harisélőhely. A vizsgálati időszak során csupán három évben fordult elő harisköltés, két alkalommal egy revírt, egy évben pedig két revírt találtunk.

Vitnyéd, Dudás-dűlő: Elszigetelten lévő gyepterület, amelyet kaszálóként kezelnek, egyes években már nagyon korán, a harisrevírek kialakulás előtt, május végén kaszálják. A vizsgálati időszaknak csak hat évéből van adatunk a területről, amelyből három évben volt harisköltés. Ezekben az években hat, három, illetve két revírt regisztráltunk. Látható tehát, hogy elszigeteltsége és viszonylag kis kiterjedése ellenére, jó években számottevő harisállományak otthont adó terület.

3. ábra – Harisrevírek a Dél-Hanságban
Fig. 3. – Corncrake territories in the Southern Hanság

4. ábra – Harisrevírek az Őrségben
Fig. 4. – Corncrake territories in the Őrség

3.2. További területek állományadatai a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Répcse mente: Száraz években a terület jelentős részét már májusban lekaszálják, ellehetetlenítve ezzel a harisrevírek kialakulását. A vizsgálati időszaknak csak három évéből van adatunk a területről. Ezekben az években 14, kilenc, illetve három revírt regisztráltunk. A Répcse mente nagy jelentőségű potenciális harisélőhely, de a faj hatékony védelméhez elengedhetetlen a földhasználati viszonyok rendezése és a haris ökológiai igényeihez alkalmazkodó rétgazdálkodási gyakorlat elérése.

Soproni-hegység hegylábi kaszálórétjei: A vizsgálati időszaknak csak négy évéből van adatunk a területről, amelyből három évben volt harisköltés. Ezekben az években 15, hét, illetve három revírt regisztráltunk. Látható tehát, hogy jó években komoly harisállományak otthont adó terület (UDVARDY FERENC *pers. comm.*).

Fertő menti kaszálók: Szinte minden tavasszal megjelenik egy-két madár, de csak egy esetben volt valószínűsíthető költés. Őszi vonulásban négy előfordulása ismert a területről (MOGYORÓSI SÁNDOR *pers. comm.*).

3.3. Az Őrségi állomány alakulása

Szentgyörgyvölgyi-patak mente: 2002–2005-ben az állattartás már nagymértékben visszaszorult ezen a területen. Mind a kaszálókat, mind a szántóföldeket felhagyták, s parlagok – aranyvesszős, magaskórós, bokrokkal tűzdelt területek – alakultak ki. Ezek megfelelő költőhelyet jelentettek a harisok számára, amelyet az állomány 2004–2006 közötti „virágzása” is mutat: kilenc, tíz és hét pár. Ezt követően azonban jelentős változás történt a területkezelésekben, s ez a harispopuláció szintés teljes eltűnését vonta maga után.

Megjelent egy nagy (osztrák) gazdálkodó, aki felvásárolta a földeket, a kisparaszti gazdálkodás szinte teljesen eltűnt. Aki mégis megtartotta a gyepeket, rendszertelenül, nem a szénáért kaszálta, hanem csak a „letakarítás”, a kezeletlenség miatti büntetés elkerülése érdekében. Ez gyakran a hagyományostól eltérő, júniusi, júliusi, vagyis költési időben történő kaszálást eredményezett. Mind a szántóföldi, mind a gyepeggazdálkodás (akár háromszori kaszálás, legeltetés) egyre intenzívebbé vált, amit az agrártámogatások is tovább ösztönöztek.

A nemzeti park kezelésében lévő, ám szintén évente egyszer kaszált területeket igyekeztünk fennhagyni a költés kezdetéig, s gyakran ezek maradtak az egyedüli kaszálatlan részek, de mégsem bizonyultak kellően csábítóknak. Feltételezésünk szerint az évenkénti kaszálással kialakult vegetáció itt kevésbé megfelelő a haris számára, mint az egy-két évre fennhagyott parlag.

Szalafő: A legállandóbb költőhelynek bizonyult az elmúlt tíz évben a szalafői terület, ahol a vizsgált időszakban nem volt jelentős változás az élőhelyek kezelésében, amit a harispopuláció hozzávetőleges stabilitása is igazol. A költőpárok száma 0 és 12 között változott a különböző években, sok más befolyásoló tényező (időjárás, táplálékkészlet, teelés, jelentősebb költőhelyek elfoglaltsága) hatására, de az őrségi állományok mindig jelentős százalékát találhattuk itt.

Kondorfai erdészház környéke: A szentgyörgyvölgyi helyzethez hasonlóan itt szintén veszélyeztető tényezőként jelentkezik a nem hagyományos, a költési időben történő kaszálás, illetve az egykori szántók újbóli felszántása. Jelenleg ez az Őrség legstabilabb haris-költőhelye.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Szentgyörgyvölgy	1	2	9	10	7	2	0	0	1	1	0
Szalafő	1	0	0	8	12	3	6	8	5	1	0
Kondorfa	0	0	0	0	0	0	1	1	4	4	0
egyéb revírek	0	2	12	11	17	7	2	14	1	2	0
összesen	2	4	21	29	36	12	9	23	11	8	0

1. táblázat – A revírek megoszlása az őrségi harisélőhelyeken
Tab. 1. – Distribution of territories in Corncrake habitats of the Őrség

A vizsgálati időszakban keletkezett, összesített őrségi adatokat az 1. táblázat mutatja be. A 2002–2012 közötti időszakban folytatott haris állományfelmérések és élőhelyvizsgálatok eredményeiből azt a következtetést vonhatjuk le az Őrségben, hogy a területek kezelése jelentős és hosszú távú hatással van a madarak költőhelyválasztására. Itt azok a területek bizonyultak leginkább alkalmasnak a madárfaj költésére, amelyek pár éve kezeletlenek, vagy csak nagyon későn (augusztusban) kaszáltak, kisebb bokrokkal, magaskórós, sásos, csalános, gyomos élőhelyfoltokkal tarkítottak. Ennek ellenére a 2010–2011-es években végzett vizsgálatok során, melyek az élőhelyek vegetációját vették célba, nem sikerült az összefüggést kimutatni a növényzet szerkezeté, összetétele és a haris élőhelyválasztása között (NÉMETH, 2012). A legeltetett területekről teljesen eltűntek a madarak, a rendszeresen kaszált részekben pedig az adott év csapadékviszonyaitól, vegetációméretétől és egyéb tényezőktől erősen függően esetleges volt a megjelenésük.

4. Gyakorlati védelmi tevékenységek

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság: A felderített revíreknél 1-3 ha-os védőzóna fennhagyását szervezzük meg, részben hatósági korlátozással. Emellett rendkívül fontos a gazdákkal való egyeztetés, a fennhagyott részért csereterület vagy azonos mennyiségű szénabála biztosítása annak érdekében, hogy a gazdálkodónak ne keletkezzen kára abból, ha a területen költ a haris. A földhivatalt, a növényvédelmi igazgatóságot, valamint a gazdálkodót értesíteni kell, hogy az esetleges MVH ellenőrzés esetén ne kerüljön sor elmarasztalásra. A gazdálkodók körében hatékony módszer lehet a természetbarát kaszálási módszerek népszerűsítése. Nemzeti parki kezelésben lévő területeken kaszálatlanul kell hagyni a faj által leginkább és rendszeresen használt élőhelyeket.

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság: A helyi költőállomány eredményes védelméhez elengedhetetlen a revíreknél a lehető legkorábbi időpontban történő pontos feltérképezése. A saját kezelésű területeken a revírek körül kb. 100 m sugarú körben kaszálatlanul kell hagyni a gyepeket legalább augusztus közepéig. A nem nemzeti parki használatban lévő területeken 1-3 ha méretű védőzóna kaszálatlanul hagyását kell elérni hatósági korlátozással, illetve kompenzációval.

5. Tervezett védelmi és kutatási tevékenységek

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság: A harisállomány hosszú távú védelmi lehetőségeinek kidolgozására monitoring vizsgálatok szükségesek egyes kijelölt kísérleti területeken. Ezeknek a minimum egy évig kaszálatlanul hagyandó területeken és a parlagokon érintetlenül maradó helyeket kell kialakítani a korábbi használati módok helyreállítása érdekében. A kondorfai parlagokon vetéscsúszó alkalmazása – művelt és parlagon hagyott területek mozaikjának kialakítása – szükséges, fontos kérdés a megfelelő területnagyság meghatározása. Telemetriás területhasználat-vizsgálatokat kell elindítani a haris élőhelyhasználatának feltérképezésére. Vizsgálni kell a területkezelések és az állomány alakulásának összefüggéseit.

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság: GPS jeladós vizsgálatok szükségesek a revírek méretének, a faj élőhelyhasználatának meghatározásához, a tájegységeken belüli és az azokon túli mozgások egy költési időszakon belüli feltérképezésére, a vonulás és a revírfoglalás folyamatának további megismerésére. Kiemelten fontos a területkezelések és az állományalakulások összefüggésének dokumentálása és vizsgálata, ennek eredményei alapján a fajnak megfelelő élőhely-kezelési mód további finomítására.

6. Összefoglalás

A haris a nedves, magas fűvű kaszálók jellegzetesen éjszakai aktivitású fészkelő madárfaja. A gyepek általános kiszáradása és a modern, az élővilág számára kedvezőtlen agrotechnikai módszerek térnyerése nagyon kedvezőtlenül hat a költőállományaira, napjainkban a faj már globálisan veszélyeztetett. A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén 2001, illetve 2002 óta folyik szervezett harisállomány felmérés és védelmi tevékenység. A költőállomány mindkét területen a legjobb években is maximum 30-40 párba tehető. A harisok rejtett életmódja, soktényezős és még nem eléggé ismert élőhelyválasztási stratégiája,

kis egyedszámú, gyakorlatilag perempopulációs előfordulása jelentősen megnehezíti a címben feltett kérdés megválaszolását és a helyes védelmi tevékenységek, megoldások kidolgozását. Információink sokrétűbbé válása, a kutatás specializációja reményeink szerint hamarosan megkönnyíti e feladatot.

7. Summary

The Corncrake is nesting in wet meadows or grasslands, active during the nights. The common desiccation of grasslands and the modern machines used in agriculture both affect the population very negatively. Nowadays the species is classified as *near threatened*. The Fertő–Hanság National Park Directorate and the Órségi National Park Directorate monitor the Corncrake population on its areas of operation and do organized conservation activities since 2001 and 2002. The nesting population in both areas has a maximum of 30-40 pairs in the best years. The hidden lifestyle of the Corncrake, the multifactorial and not yet well known strategy of its habitat selection, the small number of individuals and the practically marginal occurrence makes it difficult to answer the question posed in the title and to develop the appropriate conservation actions and solutions. With the diversification of available information and with the specialized researches hopefully the answer can be found.

8. Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki minden madarász barátunknak, akik részt vettek a terepi adatgyűjtés fáradtságos és szúnyogoktól is hangos munkájában. Kiemelt köszönettel tartozunk Mogyorósi Sándornak, Sipos Tibornak és Udvardy Ferencnek saját adataik átadásáért, valamint Pellingner Attilának és Szentirmai Istvánnak a cikk megírása során nyújtott aktív segítségükért.

9. Irodalom

- BODONCZI L. & TÍMÁR G.** (2000): A terület zónabeosztása. In: **BARTHA D.** (szerk.): A tervezett Órség–Rába Nemzeti Parkot megalapozó botanikai–zoológiai kutatások VII.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL** (2004): Birds in Europe. Population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge. /BirdLife Conservation Series, 12./
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG** (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- NÉMETH T. M.** (2012): A haris (*Crex crex* Linnaeus, 1758) habitatválasztása az Órségi Nemzeti Park területén. Diplomamunka. Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, Sopron.
- PELLINGER A. & TAKÁCS G.** (2006): Nyirkai-Hany vizes élőhelyrekonstrukció. Fertő–Hanság Nemzeti Park, Sarród.
- TATAI S.** (2004): A Hansági Ornitológiai és Természetvédelmi Kutatótábor 1977–2001 közötti vonulás-kutatási eredményeinek értékelése. Szakdolgozat. Nyugat-magyarországi Egyetem, Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, Sopron.
- TATAI S.** (2009): A haris (*Crex crex*) védelme Győr-Moson-Sopron megyében. Szélkiáltó, 14: 25.

TATAI SÁNDOR – Fertő–Hanság Nemzeti Park – H-9435 Sarród, Rév, Kócsagvár – tataisanyi2@gmail.com

GRUBER ÁGNES – Órségi Nemzeti Park – H- 9941 Őriszentpéter, Siskaszer 26/A – gruber7@gmail.com
